

צמצום הפער הדיגיטלי בעולם: מיפוי, פעילות והערכה של ארגונים/סטיונגר ליאת

תקציר:

המאה ה-21 הביאה עמה שינויים מרחיקי לכת בכל תחומי החיים. אחד משינויים אלה הוא פיתוח הטכנולוגיה. כניסת המחשבים וטכנולוגיות המידע לעולם, גורמים לאנשים בו להיות מעורבים יותר בהיבטים כלכליים, חברתיים ופוליטיים בחייהם. הם סוחפים אוכלוסיות רבות בעלות גישה לרשת האינטרנט ולמיומנויות השימוש בה ופותחים בפניהן עולם רחב ועשיר של מידע ותקשורת, שירותים בסיסיים וקשר עם תרבויות רחוקות. אך לא כל אוכלוסיות העולם נהנות במידה שווה, אם בכלל, מגישה לעולם נפלא שכזה. תופעה זו נקראת "הפער הדיגיטלי" – הבדלים הקיימים בין אוכלוסיות עקב פרמטרים של גיאוגרפיה, גזע, מעמד חברתי, מגדר ויכולת פיזית בשני תחומים עיקריים: בגישה למידע באמצעות האינטרנט וביכולות הידע והמיומנויות הנדרשות מהאדם לשימוש במידע זה.

הפער הדיגיטלי קיים בכל מקום – בין ארצות, אוכלוסיות, חברות ואנשים וקיימים גורמים רבים להיווצרותו כגון: הגורם הטכנולוגי (הטכנולוגיות החדשות אינן מוכנסות ומוטמעות במידה שווה בכל מקום, על כן יש הנהנות מהן יותר ויש הנהנות פחות), הגורם הכלכלי (מעמדן הכלכלי של האוכלוסיות השונות בעולם אינו שווה: חלקן עשירות יותר, חלקן עניות יותר ולכן יכולת רכישת הטכנולוגיות והתשתיות להקמתן משתנה), הגורם החברתי-תרבותי (אוכלוסיות מסוימות אינן רואות את הצורך או התועלת בכניסה לטכנולוגיות המידע ובהזדמנויות שהן מספקות להן ולפעמים אף חוששות מהשפעתן), הגורם הפוליטי (במדינות רבות בעולם קיימות ממשלות שמרניות וטוטליטריות שמדיניותן אינה מאפשרת בחירה חופשית, קידום פיתוח של האזרחים החיים בה ועל כן נשארות מאחור) ולבסוף, הגורם החינוכי (קיימות אוכלוסיות רבות שאינן יודעות קרוא וכתוב. מצב זה אינו מאפשר להן את הבסיס החינוכי להתקדמות בעולם המידע ועל כן נשארות מאחור).

תופעת הפער הדיגיטלי נראית, אם כן, כבעיה סבוכה בעלת השלכות משמעותיות, אך קיימים אנשים שאינם רואים בה משבר כלל-עולמי וטוענים כי קיימות בעיות קשות וחשובות יותר מבעית הפער הדיגיטלי. סוגיית הפער הדיגיטלי היא, לטענתם, עניין של בחירה עצמית וכל מדינה או אוכלוסייה אשר תחפוץ להצטרף למהפכת המידע, תוכל לעשות זאת בקלות. עם זאת, התחזיות העתידיות מציינות תמונה אחרת: אחוז המשתמשים ברשת האינטרנט יפחת, הטכנולוגיות החדשות והתשתיות להקמתן ימשיכו להגיע בראש ובראשונה למדינות המפותחות ורק אח"כ למדינות המתפתחות, לצעירים לפני המבוגרים, לבריאים לפני הנכים והמוגבלים וכד'.

אין ספק כי פתרון בעית הפער הדיגיטלי יסייע רבות, שכן מידע הוא משאב כלכלי וחברתי בעל ערך רב. באמצעותו תוכל להתפתח חברה שוויונית מבחינה פוליטית ומשגשגת מבחינה כלכלית וחברתית.

מורכבותה של בעית הפער הדיגיטלי ונגיעותיה בכל תחומי החיים הביאה ארגונים רבים לפתח תוכניות ופעילויות שונות על מנת לנסות לבטלה או לפחות לצמצמה. פתרונות רבים הוצעו לסוגייה: כוחות השוק הכלכלי, פעילות ממשלתית, פעילויות קהילתיות והתנדבותיות, שותפויות ציבוריות ופרטיות וכד'.

מטרת מחקר איכותי זה היא, לאתר את התוכניות המרכזיות המוצעות כיום בארגונים ברחבי העולם ולהעריך את איכותן, הפוטנציאל שלהן ומידת ההשפעה שלהן ביחס לבעית הפער הדיגיטלי. מחקר זה מציג את תמונת המצב של אותם ארגונים וממפה את הפעילויות הנעשות על ידם לצמצום הפער הדיגיטלי באמצעות ניתוח תוכן של אתרי אינטרנט. שאלות המחקר בדקו:

1. באיזו מידה פועלים הארגונים שנבדקו לצמצום הפער הדיגיטלי: מרבית הארגונים שנבדקו פועלים לצמצום הפער הדיגיטלי ברמה נמוכה בינונית בלבד. ממצא מעניין הוא העובדה כי התחומים החיוביים הבולטים ביותר בהם בחרו הארגונים להתמקד הם: הפער והמצוקה הטכנולוגיים. התחום השלילי שממנו בחרו הארגונים להתעלם הוא נושא הליטרטיות, כלומר, ארגונים רבים אינם עוסקים בהכשרת קרוא וכתוב אלא מציבים יכולת זו כמהווה תנאי בסיסי מקדים להשתתפות בתוכניותיהם.
2. האם קיים הבדל בין סוגי הארגונים (מקומיים, בינ"ל ורב לאומיים) מבחינת הפעילות לצמצום הפער הדיגיטלי: לא נמצא הבדל משמעותי ברמת הפעילות לצמצום הפער הדיגיטלי בין ארגונים מקומיים, בינ"ל ורב-לאומיים. עם זאת, קיימת עליה קטנה יחסית בממוצע הארגונים הבינ"ל. עליה זו יכולה להיות מוסברת בכך שארגונים אלו מצליחים לשווק את עצמם כמצמצמים פער דיגיטלי בהצלחה רבה ורחבה יותר מארגונים אחרים עקב גודלם והתמיכה הכספית והפוליטית להם זוכים. כמו כן, נמצא כי קיים פער קטן בין יעדי הארגונים לבין צמצום הפער הדיגיטלי אך לא נמצא הבדל מובהק ביניהם, כלומר, כל הארגונים מצהירים על צמצום הפער, דבר המעיד על כך כי הפעילות לצמצום הפער הדיגיטלי אינה שונה במהותה בין סוגי הארגונים.
3. האם קיים שיתוף פעולה בין הארגונים וכיצד הוא בא לידי ביטוי: נמצא כי קיים שיתוף פעולה בין הארגונים. מרבית השותפויות מתמקדת בנושא סיוע כספי. ממצא מעניין נוסף הוא שמרבית הארגונים מופיעים מספר פעמים, אם כשותפים, אם כארגונים עצמאיים ואם כממונים כספיים, דבר היכול להעיד על כך שהארגונים המציגים את עצמם כמצמצמים פער דיגיטלי קבועים וידועים לעוסקים בכך ואף מסייעים לפעילותם של ארגונים אחרים בתחום.
4. במה מתמקדות תוכניות הלימוד של הארגונים בבואן לצמצם את הפער הדיגיטלי וכיצד הן מעריכות את הישגי הלומדים בהן: כלל תוכניות הלימוד שנבדקו עוסקות בחינוך והכשרת כוח עבודה למאה ה-21. רובן עוסק בהכשרת מיומנויות טכנולוגיות החיוניות להשתתפות בעידן המידע. ממצא שחוזר על עצמו גם כאן הוא נושא לימוד הליטרטיות שלא נמצא באף אחת מן התוכניות שנבדקו. מרבית תוכניות הלימוד מעדיפות להעריך את הישגי הלומדים בהן בופן מעשי באמצעות מתן פרויקטים או תרגילים להתנסות.

למחקר נבחרו באופן שרירותי 50 אתרי ארגונים ברשת האינטרנט שמטרתם המוצהרת לפתור או לצמצם את בעית הפער הדיגיטלי. הערכת האתרים התבצעה באמצעות שאלון שכלל את הקטגוריות הבאות: מטרות, קהל היעד, פעילות וכיסוי, אמצעים ושותפויות, בקרה ומעקב, מידע כללי ותיאור האתר.

לסיכום, ניתן לראות כי מרבית אתרי הארגונים שהשתתפו במחקר אינם מצמצמים פער דיגיטלי ברמה גבוהה, ככל הנראה משום שהם מעדיפים לעסוק בבעיות שטחיות ומוגדרות יותר כגון: חוסר באמצעים טכנולוגיים ואינם מתמקדים בבעיות העמוקות והאמיתיות של הפער כמו לדוגמא: היכולת לקרוא ולכתוב.

ארגונים בי"ל משווקים עצמם כמצמצמים פער דיגיטלי בהצלחה רבה יותר עקב יכולתם הכספית והשיווקית. עם זאת, פעילותם של כל סוגי הארגונים: המקומיים, הביני"ל והרב-לאומיים, דומה מאוד. חוסר השונות וגיוון בתכניות לצמצום הפער הדיגיטלי יכול להעיד על כך שרמת הצלחת הארגונים בצמצום בעיית הפער הדיגיטלי בפועל היא נמוכה.

קיים שיתוף פעולה הדוק ומשמעותי בין הארגונים. ממצא זה מציינ לחיוב את המחויבות לסיוע ולאיחוד כוחות אותם חולקים הארגונים על מנת לפתור את בעית הפער הדיגיטלי. תוכניות הלימוד שנבדקו במחקר זה עוסקות בהכשרת מיומנויות השימוש בטכנולוגיות המידע ושיפור איכות כוח האדם במאה ה-21. הישגי הלומדים נמדדים בצורה מעשית, מה שמבטיח את הכשרתם השימושית והמעשית לשוק העבודה.

ניתן לומר כי התמונה עדיין אופטימית: הפער הדיגיטלי עוד ניתן לגישור, הוא משתנה באופן מתמיד בין אוכלוסיות, איזורים ותחומי עניין. מרבית האוכלוסיות לא נמצאות בקצוותיו החיוביים או השליליים של הפער, אלא פרוסים במקומות שונים ביניהם.

במידה ויתבצעו מחקרים נוספים בנושא, ניתן יהיה להרחיב את המדגם על מנת לקבל תמונה ברורה יותר של פעילות הארגונים. ניתן אך לבצע את מיון הארגונים בחלוקה למדינות וכך אפשר יהיה לראות האם קיים שינוי באיכות התוכניות והמשאבים שהן יכולות להציע לאוכלוסיות היעד.

מס' מיון בספרייה :
303.4833 סטי.צמ תשס"ה

מס' מערכת בספרייה :
1067946